

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра загальної психології та психодіагностики**

Студентський науковий альманах

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів і молодих науковців "Гендерні
аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі"
Рівне, 15-16 квітня 2010 р.)

Рівне, 2010

Студентський науковий альманах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі". Рівне, 15-16 квітня 2010 р. – Рівне: РДГУ, 2010. – 198 с.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, директор Інституту психології і педагогіки РДГУ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України – співголова;

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор РДГУ, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України - співголова

Безлюдна В.І. - професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Корчакова Н.В. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Созонюк О.С. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Яцюк Н.О. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № _____ від _____ 2010 р.

УДК 316.473:159.923.2

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДІВЧАТ-ПІДЛІТКІВ

Созонюк Ольга, кандидат психологічних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

Формування певного способу життя молоді в тому числі й такого, невід'ємною частиною якого стає високий рівень гендерного виховання, відбувається за тими ж закономірностями розвитку індивіда, за якими здійснюється процес соціалізації особистості взагалі, а також визначаються гендерні стереотипи у процесі виховання цієї особистості. Тому теоретичні стереотипи гендерного виховання дівчат-підлітків доцільно розглядати у контексті соціалізації молодої людини взагалі та гендерних стереотипів виховання зокрема.

Проблема гендерних відносин та формування їх стереотипів у процесі виховання молоді взагалі та дівчат-підлітків зокрема стала актуальною як в нашому суспільстві, так і за рубежом з кінця XX століття.

Гендерні стереотипи поведінки дівчат-підлітків у сучасній школі, гендерні відносини у сім'ї, правові норми гендерної рівності досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені Ю. Галустян, О. Ярош, А. Толстокорова, Н. Левчук, І. Кон, П. Пергер, Т. Лукман та ін.

Аналізуючи визначення поняття гендер, вчені прийшли до більш глибокого його розуміння, а саме до ролі гендерних стереотипів поведінки у процесі виховання.

Існування гендера підкреслює соціальні аспекти статі і пов'язані з ним стереотипи, які безпосередньо впливають на поведінку і самоідентифікацію особистості, а отже і потребують ретельного дослідження.

Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз проблеми та визначення гендерних стереотипів у процесі виховання дівчат-підлітків.

Гендерні стереотипи – це один із видів соціальних стереотипів, в основі яких лежить уявлення суспільства про «маскулінне» – чоловіче та «фемінне» – жіноче. Тобто, це стійкі, повторювані, загальноприйняті уявлення про місце і ролі жінок і чоловіків у суспільстві [6, с.40].

Так, американські соціологи, вивчаючи стереотипи жіночої та чоловічої поведінки запропонували студентам назвати, які на їх думку найбільш вживані слова, що характеризують чоловіка і жінку. Типовими рисами для чоловіка були названі агресивність,

заповзятливість, він – домінуючий і незалежний, емоційно стриманий, діловитий, знає, як опановувати світом, легко приймає рішення, вільно говорить про секс з іншими чоловіками, самовдоволений. Стереотипами типових жіночих рис є сентиментальність, ніжність, м'якосердність, тактовність, вона не використовує брутальних слів, розуміє почуття інших, балакуча, цікавиться власною зовнішністю, цінує мистецтво, сильно потребує захисту, охайна у звичках, спокійна [3, с.61].

Насправді в житті не завжди спостерігається чітке дотримання вищеназаних характеристик. Основні гендерні характеристики можуть дуже змінюватися. Незалежно від біологічної статі індивід може демонструвати як жіночі, так і чоловічі риси. Наприклад, чоловік може бути ніжним, лагідним, але при цьому він не стане менш чоловічим. В той же час жінка може бути більш наполегливою, амбіційною, але не менш жіночною.

Укорінення гендерних стереотипів у свідомості людей яскраво прослідковується у виховному процесі сімейних стосунків.

Поряд з сім'єю формувати різні типи поведінки у дітей, виходячи із існуючих гендерних стереотипів, продовжує школа. Аналізуючи дослідження, проведені у різних країнах, ми помітили, що вчителі більше уваги приділяють хлопчикам. Хлопчиків частіше залучають до експериментів, очікують від них вищих результатів, ніж від дівчаток. Відмінні реакції учителів і на порушення учнями поведінки. Відомо, що хлопці частіше створюють проблеми з поведінкою, ніж дівчата. Але відмічено, що дрібні порушення дисципліни, допущені дівчатами, викликають активну, негативну реакцію у вчителів, тоді як на таку поведінку хлопців учитель може і не зреагувати. Дівчаток хвалять за слухняність, старанність, а хлопчиків – за знання, успішну інтелектуальну діяльність. Відповідно, дівчаток менше налаштовують на працю, їх заохочують прийняти те, що є належним, а хлопчиків стимулюють працювати, щоб досягти успіху [4, с.90; 5, с.9].

В результаті цього аналізу ми дійшли висновку, що у виховному процесі існує декілька стереотипів гендерної поведінки дівчат-підлітків. Основними гендерними стереотипами є погляди на особу з точки зору біологічної статі та погляди на особу як носія конкретних особистісних якостей. Особистісні якості дівчини-підлітка у єдності з біологічною та соціальною статтю формують ідеал нової людини.

Як виявилось, стереотипи фемінності мають стійке ядро – це комплекс уявлень, суджень про риси, що становлять суть жіночності.

Це думки і судження про зовнішність та особливості способу життя і трудових навичок, які пов'язані з виконанням статевої ролі. Для дівчат це такі риси, як чутливість емоційного сприйняття, пластичність натури. Це риси турботливої матері, ніжної дружини.

Як бачимо, ядро статево-рольових стереотипів збігається з традиційними стереотипами фемінності. Відмінності в уявленні про жіночність у підлітків різних статей стосується рис, що характеризують периферійний зміст статево-рольових стереотипів. Це мінливість стереотипів відповідає трансформації суспільної думки про жіночність.

Таким чином, нам здається, що зміни у статево-рольових стереотипах відображають соціально-економічні зрушення в суспільстві, які пред'являють до жінки нові вимоги. Дослідження показують, що сьогодні не можна уявити фемінність як ортогональний вимір особистості. Тому ми, маємо підставу стверджувати, що на сучасному етапі в модулі фемінності відбуваються зміни, які свідчать про те, що з'явився новий статево-рольовий андрогенний тип, тобто такий, який має риси, як маскулінного, так і фемінного типу. А тому виховання жіночності як проблема статево-рольової соціалізації в сучасних умовах не лише залишається актуальною, а й зростає, тому що зростає можливість конфліктів гендерної ідентичності, підґрунтям, яких є динамізм умов життєдіяльності, за яким може не встигати механізм адаптації.

В результаті досліджень гендерних стереотипів дівчат-підлітків ми дійшли наступних висновків:

- Ядро стереотипів фемінності дівчат-підлітків збігається з традиційними стереотипами. Виявляється тенденція до формування гендерних стереотипів у напрямку андрогінії.

- Стереотипи фемінності з віком зазнають змін. У молодих дівчат-підлітків цей стереотип не відрізняється від традиційного. У старших підлітків статево-рольовий стереотип включає нові риси, що обумовлені соціальними змінами.

- На виховання гендерних стереотипів дівчат-підлітків домінуючий вплив мають стосунки з однолітками. Якщо у дівчат молодшого віку вплив сім'ї не засвоєння стереотипів є домінуючим, то в підлітковому віці цей вплив значно послаблюється. Проте сім'я в будь-якому віці відіграє важливу роль у формуванні рис фемінності.

- Проблема конфліктів гендерної ідентичності у дівчат-підлітків, підґрунтям якої є, з одного боку, динамізм умов життєдіяльності, а з іншого – недосконалість системи гендерного виховання, залишається актуальною.

Отже, як бачимо, історично сформовані стереотипи поведінки жінок зазнають змін. У сучасному суспільстві жінці доводиться більше домінувати, ніж підкорятися, що вносить певний дисонанс в характер взаємовідносин між статями.

Сім'я, школа формують гендерні стереотипи, що існують в суспільній свідомості і одночасно залишаються провідними інститутами в пошуку нових форм гендерної соціальної політики, виховання особистості дівчинки.

Виходячи із сучасних тенденцій, в перспективі вбачаємо за необхідне більш глибоке дослідження проблеми гендерного виховання дівчат-підлітків в умовах сім'ї, школи та інших спеціальних інститутів.

Література

1. Агеева В.С. Психологические исследования социальных стереотипов. //Вопросы психологии. – 1986. – №1. – с. 95.
2. Алешина Ю.Е., Волович А.С. Проблемы усвоения ролей мужчины и женщины. Вопросы психологии. -1989. – №5. – с. 25.
3. Берн Ш. Гендерная психология. – М. Олма-Пресс, 2001 г.
4. Коломинский Я.Л., Мелтсас М.Х. Половое развитие ребенка в школьном возрасте. Генетические, проблемы социальной психологии. Минск, 1985. – с. 47.
5. Мойсюк Р.А. Засвоєння гендерних ролей в підлітковому віці. // Наукові записки РДГУ – 2003 р. №27. – с. 82–85
6. Попова Л.В. Проблемы самореализации одаренных женщин. Вопросы психологии. – 1996. – №2. – с. 90.

УДК 159.922.75:159.922.1

ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВО-РОЛЬОВИХ УЯВЛЕНЬ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Тендюк Ірина, студентка 4 курсу

Керівник: кандидат психологічних наук, доцент Яцюк Н.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

Питання гендерних відмінностей останнім часом входять до числа найбільш активно обговорюваних у суспільстві. Адже ролі чоловіка та жінки у сучасному світі зазнають суттєвих змін.

У психолого – педагогічних дослідженнях здійснюються спроби проаналізувати процес формування особистості як представника конкретної статі, носія певних вихідних якостей, що визначають зміст поведінки індивіда як чоловіка або жінки, хлопчика чи дівчинки [1], [2], [3], [4]. Інтерес до цієї проблеми зумовлений не

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....	3
----------------	---

Розділ 1. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Багай Б., Павелків Р.В. Теоретичні аспекти становлення Я-концепції у молодшому шкільному віці.....	4
Антонець О. Самосвідомість і її структура.....	7
Бенедюк О. Шляхи самопізнання особистості.....	10
Габрієль К. Образ фізичного «Я» як детермінанта індивідуального стилю поведінки в соціальних контактах.....	13
Захарчук М. Генезис самосвідомості дитини.....	15
Корольчук І. Розвиток уявлень про саморегуляцію.....	16
Кравчук Я. Розвиток моральної саморегуляції у молодшому шкільному віці.....	19
Кулаков Р. Самооцінка та рівень домагань як складові професійного самовизначення старшокласників.....	21
Левшунова К. Дослідження саморегуляції.....	25
Майстренко Є. Детермінація Я-концепції дитини.....	28
Манзик О. Вимірювання самооцінки особистості.....	30
Мариніч О. Особливості розвитку самооцінки у дошкільному віці.....	32
Мартинюк Т. Психологічний аналіз розвитку самосвідомості особистості молодшого школяра.....	35
Марчук В. Особистісна рефлексія як засіб активізації пізнавальної активності підлітків.....	39
Онищук О. Загальна характеристика самопізнання як процесу.....	42
Орел В. Цілі й мотиви самопізнання.....	44
Осипчук О. Сфери і області самопізнання.....	46
Пархомей К., Корчакова Н.В. Поняття Я-концепції.....	48
Прит Т., Безлюдна В.І. Способи і засоби самопізнання.....	50
Ревко Н. Розвиток самопізнання у дитячому віці.....	53
Смоляк А. Феномен відношення людини до себе.....	55
Тимощук С. Дитячо-батьківські стосунки та їх вплив на ставлення дитини до себе.....	58
Ходневич Н., Безлюдна В.І. Формування Я-концепції дитини на різних стадіях розвитку.....	61
Хомич І. Передумови формування самооцінки молодших школярів.....	63
Шпинюк В. Розвиток Его-ідентичності в дитячому віці.....	66

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ

Безлюдна В. Гендерні аспекти розвитку Я-фізичного на висхідному етапі онтогенезу.....	69
Беднарська І. Гендерна соціалізація особистості.....	71
Гірак І. Психологічний аналіз гендерних відмінностей адиктивної поведінки осіб юнацького віку.....	74
Забрідня О., Яцюк Н.О. Психологічний аналіз суб'єктивних чинників емоційного вигорання майбутніх педагогів (гендерні аспекти).....	81
Карнаух В. Гендерні аспекти формування адиктивної поведінки у підлітків.....	84
Корчакова Н. Усвідомлене батьківство як напрям психології самосвідомості.....	88
Князева А. Особливості гендерного спілкування в дошкільному віці.....	91
Мартинюк В. Гендерні відмінності реагування на конфліктну ситуацію учнів старшого шкільного віку.....	93
Назарець Л. Динаміка розвитку пізнавальних інтересів підлітків з урахуванням гендерних відмінностей.....	96
Оксенчук О. Гендерні особливості уявлень студентів про відповідальне батьківство.....	100
Осьмак Л. Психологічні особливості тривожності жінок зрілого віку.....	103
Пінаєва М. Соціальна диференціація гендерної ролі.....	106
Руденко Н. Гендерні аспекти дослідження етнічної толерантності підлітків.....	109
Созонюк О. Вплив гендерних стереотипів на процес становлення особистості дівчат-підлітків.....	111
Тендюк І. Особливості статево-рольових уявлень в дошкільному віці.....	114
Тоюнда О. Вплив сімейних традицій на ставлення молоді до проблем гендерної рівності.....	118
Ямницький О. Особливості формування гендерних схем у процесі статево-рольової соціалізації дітей.....	121

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ
Серія ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 4

Заснований у 2008 р.

Відповідальні за підготовку збірника до видання – проф. Павелків Р.В.,
проф. Безлюдна В.І.

Комп'ютерна верстка Юрчук О.С.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний: гуманітарний університет, кафедра вікової та
педагогічної психології (к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі Рівненського
державного гуманітарного університету 33028 м. Рівне, вул.
С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ. Серія «Психологія». -
Випуск 4. - Рівне: РДГУ, 2010. — 197 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

**Збірник містить статті з актуальних проблем психології
самосвідомості. Опубліковані матеріали можуть бути корисними
для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів,
викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.**

УДК: 159.922:316.612

ББК 74.20